

MILAN ŜIMEĈKA

nia angorplena SOCIO

Tradukis el la ĉeĥa :
Aldo Revel

Cercle espérantiste de l'Agenais
"LaÛte!" * F 47340 Laroque Timbaut
1986 * 3 FF

SAT-BROŜURSERVO/L!

milan ŝimeĉka

NIA ANGORPLENA SOCIO

De Aldo Revel
tradukita el ĉeĥa sociologia eseo

La timo ne estas honto

Jam vesperiĝis, kiam mi skribis leterojn. Subite mi ĉesis, ĉar mankis al mi ia eta informo. Do, kun ioma naŭzo mi vestis min kaj iris por ĝi ĉe mia amiko. Estis malmilda vetero kaj la stratoj estis malplenaj ; neniu spiono sekvis min. Post momento mi sonorigis. Lia edzino ekaperis ĉe la fenestro kaj ĝoje mansvingis, montrante, ke ŝi venos malŝlosi la pordon. Mi atendis longan tempon ĝis ŝi alvenis kaj klarigis al mi, kun sia ruĝetmiena vizaĝo, ke la edzo estas malsana, enlitigis kaj timas por mi, ke mi ne infektiĝu pro tia malsano, ĉar temas pri la gripo. Laŭdire, post la resaniĝo li certe telefonos. Post amika adiaŭo, en ĉi tiu malmilda vespero mi reiris al mia hejmo, ne uzante la saman vojon. Senĉese mi pripensadis, kia stultulo mi estas, se mi ĉiam konvinkas min, ke mi konas perfekte ĉi tiun socisistemon de la timo, en kiu ni vivas, kaj tamen mi agas laŭ iuj literaturaj imagoj. Mi devus tamen scii, ke mia amiko, iam ne malgravulo, nun estas kultura referanto, kiel ĉe ni la popolo nomas ilin kun plaĉo. Finfine li estas altranga funkciulo kaj la ĵurnaloj aperigas liajn kontribuadojn, kaj tute sama ĵurnalo nun menciis, ke mi flankenpaŝis sur kontraŭkomunistan vojon, ke mi estas kalumniulo ktp.

Kompreneble, mia amiko ne plu vokis min telefone, sed per la ĵurnalo mi eksciis, ke la duan tagon li forvojaĝis kun la kultura delegitaro al agrabla okcidenta lando.

Ni ĉiuj en Ĉeĥoslovakio scias, ke ni kreas nian malgrandan mezeŭropan socion de la timo. Ĉi tion ni eĉ ne malkaŝas kaj eĉ ne sentas pro tio ian honton. Dum la kunvenoj oni ĉiam diradis : "Kamaradoj, diskutu, ne timu!". La viroj levas manojn kaj diras : "Mi havas du infanojn!". Aliaj diras : "Kiu al mi helpus, se iel mi kontraŭdirus?" Aŭ : "Tio ne havas sencon". Aŭ : "Mi volas trankvilon". Aŭ : "Komprenu, post du jaroj mi ja emeritiĝos". Aŭ : "Tio estas ilia afero". Aŭ :

"Ankoraŭ ne alvenis la opofuna tempo". Aŭ : "Ĉirkaŭrigardu, ĉiuj sur tion fekas kaj kial mi devus en tiuj aferoj bruligadi miajn fingrojn?". Aŭ : "Mi ne plu povas streĉadi miajn nervojn". Aŭ : "Mi ja pli suferis ol sufiĉe". Aŭ : "Ne pensu, ke iu defendos cin". Aŭ : "Se ci lasos ilin trankvilaj, ankaŭ ili lasos cin trankvila". Aŭ : "Ĉiam estis tiel, nenie tio estas pli bona".

Silente, sen bruego, estis akceptita civitana principo, ke la timo ne estas honto. La civila malobeemo estas lukso, kiun ni ne povas permesi al ni, ĝi estas la privilegio de la frenezuloj.

Por la homo en realsocialisma socio estas plej bone resti en la mezo de varme enfermita svarmo de la popolamaso, ne estus saĝe forlasi ĝin kaj stari sur ĝia rando, tiam li estus tuj ekvidata kaj iĝus pli-malpli suspekta. Modela konduto de civitano estas simpla ; tiun oni povas tre facile lerni, ĉar ĝi konsistas el ĝeneralnatura konduto de homo. En Ĉeĥoslovakio estis ĉiam pli ol sufiĉe da okazintaĵoj, por ke la popolo alkiutimiĝu vivi en socisistemo de timo kaj tial por si per ia intuicio ellaboris pravigilon bazitan sur la historia sperto, kiu pli ol ofte pruvis, ke dum ĝia vivo la vero ordinare ne venkos.

Angoro de kleruloj pro senpoveco

Alkiutimiĝado timi ja daŭras pli ol tridek jarojn. Forpasis epoko, kiam ĝi premegadis la gorgojn, regante sur ĉiuj pendigiloj kaj per la senespereco de fia vivo en "jaĥimovaj" barakoj, pri kiuj mi nur aŭdis. Poste aperis alia epoko kaj la timo elvaporigadis kaj iam ŝajnis eĉ, ke ĝi por ĉiam forfluos kvazaŭ estus inkubsonĝo. Sub la tribuno de timo pasis alterne generacioj kaj sociaj grupoj. Antaŭe en la retojn de timo faladis malvenkitaj nekomunistoj, ĝi ankaŭ multajn forpeladis el la lando, kaj aliajn ĝismorte naŭzkripligis, kaj pli poste ĝi montris la registron de angoro kun terursongoj al elektita komunistaro. Kaj tiel pasis pluraj jaroj, ĉiuj ricevis sian rekompencan pli ol abunde. Iuj havis sufiĉe da fantazio kaj komprenis, ke la sorto de viktimoj estos eble ankaŭ ilia la morgaŭan tagon.

Kiam mi parolas kun iama studento, kiu estis enkarcerigita dum tri jaroj, kaj kun alia, kiu ankoraŭ atendas sian proceson, mi konvinkigas, ke ni ja estas tri generacioj, kiuj travivis la sperton de la timo. Do, generacio de niaj gepatroj, nia kaj ĉi tiuj gejunuloj, kiuj povus esti niaj infanoj.

Dum mia junaĝo la generacio de niaj gepatroj forportadis al keloj la verkojn de Masarik kaj kaŝis ilin malantaŭ bretoj de konfitaĵbokaloj. Mi ridis, ravita per legaĵoj de Marks kaj pri kolektivismo de bluaĵ ĉemizoj. Mi diris al mi mem : kiel ili

estas ridindaj! Ili kondukas laŭ malnovaj stereotipoj kaj ne kapablas kompreni, ke tiu finvenko de popolo malfermos la pordegojn al libero por ĉiuj. Se ili legus Markson, tiam ili sciis, kiel malkonformaj estas ĉiuj iliaj majstroideoj kun malhelaĉa kaj mezepoka imagemo pri la danĝeroj fontantaj el libroj.

Diktaturo de laborista klaso etendos la brakojn al tutkultura heredaĵo kaj ekzamenos atente kaj neimageble la tutan intelektan produkton de antaŭaj epokoj, por ke ĝi el tio elektu ĉion valoran por la finkonstruo de nova socio. Por demonstri mian konvinkon, almenaŭ en familia rondo, mi metis sur miajn modestajn bretojn mian heredaĵon post mia patro : la **Biografion** de Karl Marks, **Mondan revolucion** de Masarik, **Falsan revolucion** de Trocki. Se tiam alvenus ĉe mi la kolektantoj de libroj, ili kuracus min el naiveco ekde la komenco.

Nun dum la tutaj jaroj mi kaŝas miajn librojn. Mi timas perdi ilin. Sed ili ĉiam iujn trovas. Kvankam ili havas skriban permeson serĉi nur ĉartoskribaĵojn, tamen ili prenas ĉion. Ekzemple, ekvidante la dikan libron de Skilling "**The interrupted revolution**", ili tuj ĝin prenas kaj ĵetas planken. Mi diras, ke temas pri historio, do, la libro pri iuj okazintaĵoj, scienco. Ili respondas, ke tia scienco estas malamikeca. Aŭ vidante la verkon de Eban "**Das ist mein Volk**", ankaŭ ĝin ili ĵetas planken. Denove mi diras, ke tio estas historio. Ili ree diras, ke ĝi estas tute sama kiel **Mein Kampf**. Preskaŭ kun certeco, kvazaŭ ili tiun libron ja legis. Mi mem legis ĝin nur ĝis paĝo, kie troviĝas priskribo pri Jozefo, kiam li havis sukceson en Egiptio. Sed poste mi preferis silenti, ĉar timigas min homoj, por kiuj la civilizaciaj interrilatoj iĝis tabuo, paso de historio, ĉar ili vivas nur en sia estanteco, konvinkite, ke ekde ilia naskiĝo la mondo kreiĝis kaj kun iliaj mortoj ĝi finiĝos. Tio estas unu el miaj timoj, kaj eble pluraj personoj partoprenas kun mi ĉi tiun konvinkon. Tio estas angoro de senpovo naskita el klereco, el senpovo de racio kaj de nebla klerigeblo de homoj. Tio estas nur unu el la timoj.

Dezerto de politika apatio

Tamen ni scias, ke kun niaj timoj ni ne estas solaj kaj ke ne nur nia lando enhavas ilin. Mi memoras, ke, ekleginte usonan literaturon (mi ne plu scias la ĝustan tagon), ŝajnis al mi, ke duone ĝi estis trapenetrita de angoro kaj timo. Per tio mi volas diri, ke ni bone konscias, ke la Tero eble ne estas la plej agrabla planedo en la universo.

Ni parolas pri nia timo, ĉar ĝi estas nia intimulo kaj ni povas pri ĝi rajte konfesadi antaŭ propraj atestantoj.

Kiam ni forkalkulas la esceptojn el tuteco, nia socio de timo estas analizebla aperoparto, sociala realeco. Nian timon oni ne povas malatenti sen montraj argumentoj kaj klasi ĝin al kategorio de eterne homekzistantaj angoro sortjetitaj sur nian teron. Ĝi apartenas al socialaj kaj politikaj kategorioj kaj tiel eblas ĝin konsideri.

Tio estas timo, kiu rezultas el senpoveco de homo koncerne socialan organizadon, koncerne totalist-praktikan potencon enmiksiĝantan en anonima supro, kiu disradiadas al malpli supraj tavoloj de socia strukturo. Ne estas necese ĉi tiun administradon de homa socio priskribi pli detale. Ne temas pri io nova. Sed indas rimarkigi, ke tiun socialan organizadon ili kreis por sia praktika bezono, kiel iompostioman pliperfektigon de defendo kontraŭ senĉesa minaco de malintegriĝo (de kompartio) kaj ĝi ne plu havas kun teoriaj fundamentoj de socialismo kaj komunismo ion komunan, kontraŭe, ĝi estas konesta al la komunistecaj imagoj pri malaperigado de ŝtato, al kiu la movado ja ĵuris eĉ antaŭ la Oktobra revolucio.

Tiun ŝtatdefendon kontraŭ ebla memmalintegriĝo ili perfektigis samkiel la "defendon de landlimo". Komence sufiĉis nur la pikdrataro. Post ĉiu forkuro kaj post ĉia nova eltrovo de fuĝintoj, estis elpensita io nova, la tuta serio de pliperfektigoj. Antaŭnelonge, veturante per trajno, mi rimarkis, ke laŭlime apud la dratoj estis longa vico de enbetonitaj pikobjektoj. Tio estis evidente la reago pro certa ago de iuj junuloj, kiuj alproksimiĝis en Tatro, iel surlevis ion, kaj panike traveturis landlimon. Tio ŝajnas preskaŭ kiel ia ludo, sed tio estas ludo kun la homa digno.

Kondutoj de ŝtato por la propra memdefendo estis jenaj. Ĝi pliperfektigadis timigon multvarie, laŭ tuja bezono. Efika fundamento de timo entenis kelke da sangverŝaj elpurigadoj en opoziciaj tavoloj, aŭ almenaŭ kun potenciala opozicio. Sur tiaj bazoj disvastiĝis enradikiĝinta angoro por ĉiel eviti iujn malkonsentojn kontraŭ la agoj de la reganta centro. Kvankam ofte okazis al persekutitaj kontraŭideoj, ke ili fariĝis eĉ kiel gvida parto de kanonika linio, sed al tiuj antaŭaj ideoportintoj tre ofte oni ne aplikis eĉ la postmortajn rehonorigojn. Pro tiaj kaŭzoj Ĉeĥoslovakio kaj aliaj socialistaj ŝtatoj estas dezertoj de politika apatio. Tielnomata politik-aktiveco estas nur formalaj agoj de apatiaj civitanoj, baraktantaj super politikecaj ritoj, kiujn por si mem elkreis la realisma socialismo. Publike politika diskutado estas nepensebla, ĉiuj serĉinde alternativaj solvoj estas malakceptataj.

Malvivigo de la pensado

Timo malprosperigas kaj vaste kripligas eĉ la ekonomian vivon, ĉar ankaŭ ĝi estas celkondukata laŭ la sama metodo kiel la politika vivo. Kapablo, kvalifiko kaj bonaj laborplenumiĝoj estas akceptataj nur laŭ politika lojaleco de ĉiu laboranto kaj denove kompensita sen la konsidera atento pri kapabloj, kvalifikeco kaj bonaj laboratingoj. Politika nelojaleco estas ĉiam punata sen konsidero al perfektaj laborplenumoj. Kaj tiel manmane kun politika apatio paŝas eĉ laborapatio. Nomata laboriniciato fluas plejparte tra la formala kanalo de la socialisma konkurso ; post dekoj da jaroj ĝi fariĝis nur parto de politika rito. Apatio kaj timo kondukas al senĉesa malaltigado de laborrezultoj en la nacia ekonomio, ĉefe en sfero de efektivo, kvalito kaj teknika disvolviĝo.

La timo trafas tamen eĉ la gvidan strukturon de ekonomia aparato kaj malvivigas eĉ multe pli efike la iniciaton, ĉar teruras la imago de falo de pli supra rango. Gvidekonomia aparato en sia tuto estas konscia pri propraj abomenaĵoj, kiuj estas kreataj per la direktiva sistemo, kiu restas des pli konvinkita, ke ĉia iniciato preterpasanta la kadron de la sistemo estas por ĝi ege danĝera. Eventualan fluon alien la timo strangolas en principa konsidero tuj en la sino de elkresko kaj tiel la ekonomia aparato stagnas en senelirejo kaj flegas malsupreniĝajn malvolviĝojn kun pli truda direktado per la transiro al ia burokratmilitaristeca regado, per krioj, minacoj, sankcioj ktp.

For de komuna timo, en la kadro de sia posteno ne eŝceptiĝas laboristoj. Ŝajnas, ke ili estas preskaŭ nevundeblaj pro la neebleco por ili fali el altaj rangoj de la socia hierarkio al malpli alta. Ili pensas : "Tiun ŝovelilon al mi neniu prenos", sed eĉ al ili estus trudotaj penigaj laborkondiĉoj, ĉefe kromhoraj, pli ol permesas la ŝtata leĝo. Tial ke ili estus forpelotaj al aliaj laboroj, al postenoj malplej pagataj kaj suferus pro alispecaj malagrableaĵoj, per kiuj la ekonomia aparato havas la povon ilin sankcii.

Sed per pli profunda timo estas trafataj personoj en neproduktivaj sferoj aŭ en privilegiaj okupoj, en scienco, kulturo, instruado, esploro kaj en ĉiuj ceteraj administraciaj sferoj. Laboroj en tiaj sferoj estas akompanataj de senĉesa sento de malcerteco, kvazaŭ ili estus ia ekzisto donacita per la graco, fare de la ŝtato. Ĉiuj el tiuj personoj scias bone, ke la ŝtato eĉ facile prosperas sen mallojala intelektularo kaj do nenio grava okazos, se ĝi forpuŝos eĉ milojn aŭ dekmilojn da kleruloj, ĉar en multaj kazoj ili funkcias iel nur kiel ia ornamaĵo de la ekzistanta reĝimo.

Kiel timo ŝanĝas la homon kaj la naciojn

Kiam la homo vivas dum jaroj meze de tiaj sufokaj timoj kaj spiradas ĝiajn haladzojn, tio ŝanĝas lin. Kaj la timo ŝanĝas ne nur la individuon ; ĝi kreas klimaton, kiu efektive aliformas ĉiujn. Same la nacion - rekte al oportuneco, indiferenteco, al la sento de malsupereco, malgraveco kaj sensignifo. Ĝi ŝanĝas ankaŭ la komunan pensadon, forlasas raciajn radikojn, kiuj estis enestigintaj en la eŭropa tradicio kaj klinigas ĝin al malraciigaj mitoj, ekzaltaj kredoj kaj utopiaĵoj. Ofte mi aŭdis kiel la simplaj homoj rakontas inter si pri similaj profetaĵoj, pri sekretaj armiloj, pri konspiroj de malhela forto, en profunda konvinko, ke ĉio, kio okazas kaj okazos, estas por ili ekster atingo, ekster la homaj povoj kaj homa volo. Aliparte, inter la kleruloj regas skeptikeco kaj rezigno pri plenumado de iu ajn respondeco ŝulde por la naciŝocia sorto. Skriba aŭ parola slogano de oficiala propagando ripetas, ke la popolo estas aŭtenta kreanto de sia propra sorto, sed ĝi falas senfrukte kiel ŝtono en la sablon. La timoj kreis en pensmanierojn pikbarieron, kaj kiam ĝin atingas la ideo en tia tabuiĝinta regiono, rekomenciĝas la baraktado en konvulsioj kaj ĉe multaj personoj okazas, ke iliaj subpremitaj scioj kaj konsciencoj estas la kaŭzoj de malsaniĝoj, ĉu de neŭrasteniaj, ĉu de histeriaj krizoj. Mi ne volas ĝeneraligi troige, sed al mi ŝajnas, ke plimulto da konfliktoj aperantaj sur la ĉeĥoslovakaj laborlokoj, histeriaj kvereloj kaj atakoj, nervokolapsoj kaj infarktoj dependas ĉefe de tiaj konvulsioj en pensado, ĉe tia rekono de limoj de la racio. Kaj pro ĉi tio oni multe drinkas por forpeli tian konvulsion, por ne senti sin tiel mizere kaj malkuraĝe.

La personaro de la ĉeĥoslovaka ŝtato revas ne pri alta salajro, sed pri trankvilo. Multaj preferas havi eĉ malpli altan rangon por ne suferi tiajn respondecojn kaj rezignas je kompetentecaj postenoj nur por ne esti tedataj per eternaj histerikonfliktoj, kiuj abundas en la tuta atmosfero en naciekonomion pritraktantaj organoj, same kiel en faroj de ŝtataparato-komunikaj organoj. Altira forto de tiaj firmaj revoj eliminis ilin el kompetentecaj kaj kvalifikecaj aŭ gvidaj laboroj kaj lasas ilin al tiuj, kiuj estas tiel senskrupulaj, ke ili al la unuaj malpermesas eĉ, ke iliaj konsiloj iom ilin tuŝetu. Tiuj memfiduloj svarmas ĉie, penetras el iu funkcio al alia, ne turmentas sin pro malsukcesoj ; ili scias, ke tiel longe kaj regule dum ili proklamas fidelecon kaj entuziasmon, okazos al ili nenio malagrabla.

Malofte aperas naivaj honestuloj, konvinkitaj, ke tia sistemo estas unu el la plej bonaj en la mondo kaj ne bezonas ian reformon, ke nur la civitanoj estas malbonaj kaj bezonus reformadon. Tiuj honestuloj gravuras en antaŭĉambroj de timo diversajn sensecaĵojn, en leteroj kaj felietonoj admonas kun morala patoso kontraŭ la subaĉetado en la sanitaraj servoj kaj en loĝejaj kooperativoj, sed ili mortus pro timo, se ili ion skribus pri alta funkciulo, kies vilaon tiu lasis konstrui el materialo "leĝe ŝtelita" el konstruprojektoj planitaj de la registaro. Kaj ili ankoraŭ malpli permesas al si eĉ pripenseti, ke la entute vasta koruptado estas ebligata per la reganta monopolo, pro la neekzisto de liberaj opinioj kaj de politika kontrolo tute sendependa de centra regado.

Pensado kripligita pro timo enplektiĝas je paradoksoj, kiujn ili kreis por si mem, kaj rigardo al ĝi estas vere malgaja. En plej bona kazo ĝi estas tolerata de oficiala kritiko, kiu evitas la esencaĵojn: la sistemo estas senerara, rezolucioj de kongreso kaj centraj organoj estas ankaŭ seneraraj, tiuj organoj gvidas entutan vivon senerare kaj senripoĉe. Nur la homoj sube, en laborejoj kaj ĉe maŝinoj, sur kampoj kaj ĉe skribotabloj, ne laboras tiel, kiel de supre por ili la agadoj estis deciditaj. Unuvorte, ili laboras nekvalite, neefektive, malŝparadas energion kaj materialon. Entute ili ne kapablas kompreni la ĉefan ordonon, ĉar ili ankoraŭ restas katenitaj en malnovaj pensmanieroj samtiel en malnovaj kutimoj, estas malatentemaj al aliaj homoj, estas memplaĉemaj, drinkas kaj akceptadas ŝmirmonon, pensas nur pri si mem kaj ne pri la socio, en socialismo okulumas al fremlanda konsumideal, estas burokratecaj kaj stultaj, malhavas la kvalifikon ktp. Honestaj, kuraĝaj kaj bone pensitaj kritikopinioj, kiel oni diras ĉe ni, ilustras en ĵurnaloj kaj en ŝtattelevidaj serioj, en radiokomentoj kaj en paroladoj de ŝtatregantoj, la malnovan ironion de Breĥt, ke la registaro estas bona, sed ke oni bezonus ŝanĝi la popolon.

Pli malbona kazo de kripligita pensado estas la cinika ĉioscicio pri la fundamentaj kaŭzoj de entutaj ecoj, sed principa malkomplezo estas fari el tiaj ĉioscicioj ian kombinson. Tian ĉioscion oni ofte trovas eĉ sur altaj ŝtupoj de ŝtata gvidado, sed konservas ĝin en siaj linioj antaŭ la timego. Realpolitiko akceptas la cinikismon en propraj vicoj. La popolo per misteraj vojoj kelkafoje ekscias pri trafaj diskonitaĵoj, kiujn inter si diskonigas sinjoroj Unua kun Kvina kaj Kvara kun Sepa, sed ekster tio sin vualas la cinika ĉioscicio majeste neskuebla per la certeco kaj senduba pravigo de nia vojo.

Sufiĉas tamen pripensi pri la konsekvencoj de agoj, kiuj estas en harmonio kun tia ĉioscio. Nur frenezulo elsaltus de trajno, kiu ankoraŭ veturetas, precipe kiam la vagono de unua klaso estas agrable hejtata, en ĝia kuirejo oni povas ĉiam el io boligi. Eĉ al ĉi tie penetras la haladzo de timo, sed de timo sur pli alta nivelo.

Normala pensado estas en la socio de timo tiom nenormala, ke la ŝtato finansas tian disvastigitan aparaton, por ke ĝi estu kaŝita antaŭ la publiko. Kiam ekzemple ĝi movas vastan kampanjon kontraŭ la nenormala pensado, ĝi faras ĝin sen la komentoj de aliopiniantoj. Ĝi ne volas aŭdi pri aliaj pensoj, nur pri tiuj, kiuj ne trapasas la kadron de difinita ekzercejo. Kiam vi proponas aliajn pensojn, tiajn ili malakceptas eĉ tra legi. Vi diras : "Sed tio estas nur pensoj, supaperigitaj vortoj, ne pafadas, ne buĉas kaj ne metas eksplodilojn, tio estas nur io nemateria, tio eĉ ne estas insultoj, nur sekvo de vortoj sendefendaj kiel infanoj". Sed ili metas kaŝdorse siajn manojn kaj diradas, ke pri la sendefendeco de tia procesio de vortoj ili havas jam sperton.

Angoro de la besto

Timo puŝis neatentite la civitanojn de la reala socialismo en Ĉeĥoslovakio ĝis la antaŭaj periodoj en la historio de la lando. Ĝi proksimigis al ili per neordinara maniero la travivaĵojn de antaŭajn generacioj inkluzive de konstanta lukto por la konservo de nacia ekzisto aŭ de aliaj ekzistebloj. Ni legas pri tiaj luktoj kaj ni rimarkas, ke per ili priskribitaj historiaj partoprenintoj ne plu estas iuj historiaj figuroj, sed portas vizaĝon de iu ulo aŭ de alia, iliaj situacioj estas ofte niaj, aŭ tute ne. Ni legas finfine en **Rudé Právo** pri la martirigo de Sankta Johano de Nepomuk. Eksciante, ke la reĝo per propra mano trabrulis al li "korpflankon kaj hontindan parton ĝis malfermiĝis la korpaj kavaĵoj", nia timo mildiĝas, ĉar hodiaŭ nenio simila okazas. Aŭ pri la denunculo Karlo Sabina, ni tuj komprenas lian malesperon, eble li intencis nur "superruzi" la policianojn. Ni pripensas, ĉu sufiĉis la apanaĝo al Karlo Havliĉek, kiun pagis la aŭstra registaro, kiam li vivis en Briksena ekzilejo.

Ni legas ankaŭ, ke ĉe la fino de la dua mondmilito iu prokuroro de Slovaka respubliko akiris por sia komunista amiko la liberigon el karcero kaj kiel ili tion kune festis vizitante la vinejojn. Kie en nia socio de timo troviĝas simila prokuroro ? Kie estas simila juĝisto, antaŭ kiu staris eĉ Georgo Dimitrov ?

Socio de timo estas moderna, posedas aŭtomobilojn, televidilojn, radiostacion, havas zorgojn pri la bonstato, egernetika krizo, eĉ ĉi tien penetras la nebula pentraĵo de problemoj, en kiuj skuigās la mondo. Hispanio ŝanĝiĝis, ankaŭ Portugalio, Reza Pahlavi devis foriri el sia lando. Roma klubo nove avertas, en Pensilvanio okazis averio en atomcentralo. Nia socio estas moderna laŭ la objektoj, kiuj ĉirkaŭas nin, ĝi estas destinita por ni, kiel estis destinitaj la antaŭaj eraoj por uzigi la ilojn, per kiuj ni laboras. Sed en sia timo tio estas nemoderna socio, ligita konscie aŭ nekonscie kun tiame obskura flanko de pasinteco. Pro tio kreiĝas en niaj mensoj mallongetaj kunfandiĝoj al naciaj historioj. Pro tio estas la historiistoj niaj ŝatataj partoprenantoj dum niaj diskutoj.

Nia socio de timo elfosas oston, kiu venas el profundaĵoj de la naturesenco de homaj estaĵoj. Ĝi senigas nin do de liberaj agadoj kaj returnas nin al instinktaĵoj. Dekmiloj da homoj, kiuj forlasis ĉi tiun landon post aŭgusto 1968, agis instinkte. Nur malplimulto post matura pripenso. La timo estas malpli konvena medio por maturiĝado de konsideroj. Ŝancoj de rezonado en lukto kontraŭ la timo estas preskaŭ sensignifaj. Racio estas kapabla sur propra ekzercejo venki entute kontraŭ la timo, frazoj kaj hipokritaĵoj dum nia ĉiutaga vivo, sed ankoraŭ tio ne signifas, ke ĝi estas kapabla ordoni al kruroj, por ke ili superlevu la individuon el vicoj de tiuj, kiuj kliniĝas antaŭ tiaj mensogoj, frazoj kaj hipokritaĵoj. Kio helpas, se la racio kontentigas sin per venko, kiam la krurojn ligas instinkta paralizo? Kiam mi aŭdas pri iu, kiu havas ĉion kape en ordo, sed ne en intestoj, en tiu certigado mi ne vidas ion ridindan, tio estas praviga konstato de la nuda fakto.

Haladzo el timo, per kiu estas penetrata nia socio, subfosas nian dignon kaj de ĉiuj membroj senescepte, ĝi disordigas la naturan proceson, per kiu la Homo apartiĝis sin de animala specio. Pro tio la socio de timo ne povas konsideri sin moderna, eĉ se ĝi pri si mem tion certigus.

Lastjare, en somero, mi promenis kun amiko en Prago. Jam longan tempon ni ne vidis nin, kaj tio devus esti por ni kiel festo. Sed ne estis. Sekvis nin seninterrompe du viroj, descendis kiel ni en subteran trapasejon, staris apud ni ĉe la tramstacio, en tramo denove gapis proksimete. Silentis ili kaj en iliaj vizaĝoj nenio estis tralegebla, nek scivolemo, nek malamego, nenio homa, ili estis kiel maŝinoj. Ni pripensis, ke ni ilin ignoru, sed tio ne eblis, niaj vortoj interrompiĝis kaj niaj okuloj vagis al tiuj vizaĝoj kaj al iliaj veturiloj, kiuj

nin postsekvis. Ni demandis nin mem, ĉu ni ektimas. Eĉ ne, ni tion konas. Sed en la homo tamen aperas ia malnove forgesita angoro. Tio estas angoro de besto, kiu nenion havas por sin-defendo. Se ie troviĝus ia truo, ni tien kaŝiĝus, sed en la tuta Prago simila truo malestis.

Socio de timo havas kompreneble ankaŭ ŝirfendojn. Ne ekzistas tiel totala kontrolo por ne eltrovi ian eskapejon. Per tutmaniera perfektigo, en kiu al kutimigado regas, ĝi tamen ne estas tiel perfekta, por subigi ĉiujn. Ĉiam troviĝas homoj, kiuj luktas kontraŭ la timo per miloj da manieroj sian personan batalon.

En Ĉeĥoslovakio ĉiam ekzistis homoj, kiuj agis kaj pensadis kontraŭ la timo. Multaj restis nekonataj ; kun aliaj la potenco faris venĝlikvidon sekrete. Malsamaj estis eble la motivoj de luktoj kontraŭ la timo, sed eble estas ankoraŭ tempo, por ke la historio de la homa kuraĝo ne estu enterigita per la forflua pasinteco.

Ĝis certa historia momento, kiun estas malfacile difini, per la konsekvenco de favoraj cirkonstancoj ĉu internaj ĉu eksteraj el tia ĝenerala apatio komencas kreiĝi la fenomeno, tiel aparta kaj diversspeca, ke ni rifuzas por ĝi doni eĉ unu nomon, kiu estis por ĝi elpensita. Dum la jaroj, kiuj jam forpasis, la nomoj kaj agoj de individuoj enviciĝis en interrilatan tendencon kaj ĝi havas hodiaŭ sian historion. Al kono de publiko eniris kape ne nur la nomoj de kleruloj, kiuj jam antaŭe havis sian sciancan aŭ artan aŭtoritaton, sed eĉ la nomoj de simplaj homoj, kiuj sin liberigis de la ĝenerala konsento, kiun la stalinisma erao trudis al ili, en orienta Eŭropo, samtiel en posta daŭro. Tiuj homoj ne havis komunajn opiniojn, sed havis komunan bezonon pensi libere. Kaj komuna ligo inter ili estis ankaŭ la kuraĝo. Ĉefe por ili estis la homa situo, en ĝi ili estis komune restintaj kaj ĉirkaŭitaj per la socio de timo, kaj el ĝi ili devis serĉi ian elirejon. Tio estis plejparte homoj, kiuj pripensis la valoron de sia vivo kaj firme decidiĝis en la tuta konsekvenco esplori ĉi tiun timon, lerni kiel kun ĝi vivi kaj akiri ŝanĝe rekompencan en atingo de interna libero, sekve la ateston pri sia homeco.

Mi ne skribas pri la historio de ĉi tiu fenomeno, sed mi volas almenaŭ noti, kiel mi ekscitiĝis dum la plenmezura pripensado por kompreni la homan motivon de Milovan Djilas, kiun el sunalta supro oni venigis al karcero. Same ekscitis min imaga penso pri Boris Pasternak, kiu skribas ĉe la fino de sia vivo en **Doktoro Jivago**, angorante per tragedia scio, ke tiun

verkon apenaŭ iu proponos en proksima estonteco al ia soveta eldonejo. Samtiel mi volis ĝisradike kompreni, kiel devas esti profunda rekono de vero, kiu devigis akademianon Saĥarov diri ĝin malkaŝe al Ĥruŝĉov. Post tiom da spertoj, kiuj ekaperis dum la paso de lastdekoj da jaroj, ne plu estas ia sekreto tiuj ĉapitroj el historio de homa lukto kontraŭ la timo.

Post la 21-a de aŭgusto mi vidis amasegon da homoj sur la stratoj, kiuj baris la vojon al tankoj. Vidante, ke multaj rezistadis danĝeron, oni povus pensi, ke la timo estas ia forgesitaĵo. Sed tiam estis alia epoko. Kuraĝon subtenis la kunfandiĝo kun aliaj, solidareco kaj aprobo de plimulto, kuraĝo estis rekompencata per admiro kaj aplaŭdado. Tial ofte mi pensis pri tiaj okazintaĵoj, vidante grupeton el sep homoj, kiuj kun infano en ĉareto kaj hejme skribita banderolo, iris tra Ruĝa placo por protesti kontraŭ tia neimagebla forto, kiu al moviĝo sendis milojn da aviadiloj, tankojn, kanonojn kaj fortegan amason de obeigitaj sed tamen ankaŭ konfuzitaj soldatoj. Tio estis tiu vere homa situacio, kiu sentigas al homo ian ŝarĝon da timo, dubemo kaj la sencon de homaj agoj entute.

Tiu grupeto sciis, ke per sia protesto ĝi ne haltigos la armean invadon, kiun ordonas la marŝaloj. Kaj eble eĉ sciis, ke similaj agoj ne elkondukos el konsterniĝo la socion de timo sed kun certeco ili sciis pri la risko de humiligo, ofendo kaj punoteco. Se ili tamen eniris sur la placon, tio estis nur pro tio, ke ili jam antaŭe apartigis sin de la socio de timo, al maturiĝo de kompren-rekono, kie estas la limoj de tia timo.

Silenta lukto

Dum simile homaj situacioj, eĉ se ne ĉiam tiel dramecaj, en Ĉeĥoslovakio kreiĝis eksterordinaraj ekzemploj porforbalai timon, antaŭ la jaro 1968, eĉ post ĝi. Kaj ili estis multaj, eĉ se ne samaj laŭ signifo; sed el ili oni povus krei ian linian tendencon. Ĉi tiu tendenco dramece fiksiĝis en tri semajnoj je la komenco de jaro 1977, kiam estis publikigita teksto de Ĉarto kaj kontinuas en pli-malpli ordinaraj kaj ne ĉiam tiel dramecaj pozicioj ĝia multflanka aktiveco. En laste envicigitaj ses aŭ sep jaroj per la diversaj iniciatoj, agadeltrovaĵoj kaj per sindonemaj laboroj, fakte kreiĝis ia paralela kulturo, sendependa de oficiala ideologio, instaligis rimarkinda idea etoso, plureca en siaj elirejoj kaj leviganta sendube al humana, demokrateca kaj socialisma alternativo de la nacia ekzistado. Kaj ne lastavice dum tiuj jaroj kreiĝis neformala solidareco de homoj, kiuj eĉ foje neniam renkontiĝis, kaj tamen tia solidareco eĉ trapasas la limon de la lando.

Mi ne estas tute certa, ĉu en landoj kun demokratecaj institucioj kaj publike liberaj esprimopinioj, kiuj atente deklaras simpatiojn al supre menciitaj aktivecoj, eblas ĝuste kompreni la homan situacion, kiu ĉe ni difinas la pensadon kaj agojn. Mi certe renkontis personojn, kiuj komprenas tion perfekte, alvenis ĉe ni, ĝojas kun ni, konsolas niajn malĝojojn kaj forveturas al landoj, kiuj havas siajn proprajn zorgojn. Sed eĉ tiel vi sentas, kiel ili restus inter ni. Kiam mi legas ion en la gazetoj aŭ en la ĵurnaloj, eĉ se plurajn monatojn malnovaj, ekzemple en **Frankfurter Zeitung**, **Le Monde**, **Times**, **Spiegel**, **Züricher** ktp, kiuj ĉi tien venas malofte kaj plie per nekonataj vojoj, aŭ aŭskultas el okcidentaj radiostacioj la informojn, pripensigojn kaj kvalifikadojn pri la disidenteco, pri luktoj por la Homaj rajtoj ktp, ŝajnas al mi, kvazaŭ tiuj informoj ĉion forsitugus al alia flanko, tiujn kompreneblajn poziciojn al sia hejma publiko ; tamen aliel koloriĝas la homa situacio de tiuj, pri kiuj temas. Ekzemple, mi neniam aŭdis, ke iu homo en Ĉeĥoslovakio mem konsiderus sin kiel luktanton por la Homaj rajtoj, sed tio eble rezultas nur el kaŭzo, ke ĉe ni estis ĉiam troaj luktantoj por la paco, por pli altaj enspezoj, por novismaj metodoj, por pli bona vivmedio, por la disvastigado de Saratova movado kaj en la lasta tempo ĉefe por la kvalito, efektiveco kaj ŝparemo de energio. Nu, tiel tiu vorto finfine iel balastiĝas en la gorĝo de normala homo. Sed tio estas certe nur detalo.

Eble ĉiam estos tiel, ke la publikon interesos ĉefe la dramaj motivoj en tiuj movadoj, kuraĝaj deklaroj, procesoj, brutalaĵoj kaj malpli longaj tagoj, monatoj kaj jaroj en la karceroj. En tiuj dramaj momentoj vidiĝas venkoj super la timo kaj la homa kuraĝo en la plej modela portreto, kiu estas mezurebla per analizoj de la homa heroeco, kiun kultivas la eŭropa literaturo, kaj de tiu parto devenas eĉ la ĉeftradicia pensado ekde la tempoj de Konstanta ŝtiparo. Multaj el ni pensis pri la interpretoj de Sartre kaj Camus pri la libereco, incitis nin per almetitaj demandoj Breŝt pri Galilejo kaj reprezentanto de Hochhut, tuta mondliteraturo estiĝis el rezistado.

Ni ne troviĝus en Ĉeĥio, se sur la margeno de seriozaj pensoj pri la kuraĝo eĉ ne nur unufoje aperus subita ombro de pentrinda figuro de brava soldato Ŝvejk, kiu, kiel ĉiuj scias, alfrontis ankaŭ longegan vicon de maljustaĵoj kaj tamen li estis neordinare afabla al siaj martirigantoj. Mi scias pri iu okazintaĵo, kiam al membroj de Nacia Sekureco dum hejma traŝerĉado estis proponita kafo : "Trinku, vi devas esti lacigitaj,

tio ne estas facila laboro rigardi en tiom da libroj!". Sed tiu Ŝvejk aperas nur kiel ombro, li estas fiksita en subkonscio, dum la seriozaj diskutadoj oni ne argumentas per liaj deklaroj kiuj tamen aperadas ĉe la ĉefa intelektularo el pensoj preskaŭ senvole en ĉiuj homaj situacioj, tiel kiel al Atestantoj de Jehovo la citoj de Malnova Testamento. Ni simple estas en lando, kie eĉ la ĉefministro deklaris publike, ke **Brava soldato Ŝvejk** estas lia plej preferata legaĵo.

Ĉe pripensado pri timo kaj sentimeco enŝoviĝas memore du tradicioj de ĉefnacia rezisto kontraŭ la aŭstra-hungara monarkio, per la romantika de Friĉ kaj Arnold kaj per realisma linio de Palacki, Havliček kaj Masarik, kiu iam incitigis Markson al malfacila eldiro pri Slavoj.

Socio de timo havas siajn ordinarajn tagojn, kiel tiuj de lukto, penantaj al venko. El radiodissendo mi aŭdas, ke ĉe la disidentaj movadoj en la Orienta Eŭropo estas relativa silento. Dum tia silento pluraj milionoj da homoj alfrontadas ordinaran lukton per la silento kontraŭ la timoj. Laboristoj forĵetas la ŝovelilojn kaj volas paroli kun la direktoro ; kaj la direktoro alkuras, ĉar kun simile ŝajnsimpla ribelete oni ne povas ŝercumi ; iuj povus distrumpeti, ke ĉe li okazis striko. Iu izola kuraĝulo vespere rakontas al sia edzino, ke morgaŭ dum la sindikata kunveno li diros al ili, kion li pensas. Sed la kunveno ne realiĝos, ĉar aliaj membroj malĉeestos. Ĉe tia silento oni mian edzinon maldungis kaj ŝi la tutan vesperon plorĝemas. Iu enmanigas la telefonon, por diri al sia amiko kelke da konsolas vortoj, sed tuj ĝin formetas. Ili povus tion kaŝaŭskulti. Alia streĉe pripensas kiel eviti por telefoni kun sia amiko, kiu vivas en Britio, sed por ke tio ne aspektu, ho mia dio, ke li estas malkuraĝulo. Verkisto skribis paĝon kaj metas ĝin al antaŭaj, poste forpelas de si la ideon, ĉu tiun paĝon iam iu legos. Ĵurnalisto forstrekas ankoraŭ el korektaĵo la frazon, kiu povus krei ian suspekton, nun per malpezigita spiro forviŝas sian ŝvitantan frunton. Per silento finiĝis por alia ĵurnalisto 658-a tago de la enkarceriĝo, li eble malŝance perdis okazon foriri el la lando. Eble nun li sidus kun sia amiko en ia pariza kafejeto kaj prefere aŭskultus la bruon de tiu granda urbo, kiu estas pli vasta ol Prago. Ĉe tia silento oni riproĉas al iu viro, ke li estas ne nur subskribinto de ĉarto, sed simpla judaĉo. Aliaj homoj kopias la poeziajn paĝojn, kiujn aperigos **Petlice**. Viro aŭ virino skribas al filoj, filinoj, fratinoj kaj fratoj : "Dek jarojn ni ne vidis nin. En tiu silento ni estas disŝutitaj tra la tuta tero, kiel Armenoj post la turkaj pogromoj". Aliaj homoj pripense kom-

paras sian situacion kun la nacia tuto. Mi aŭskultas dum tuta vespero la paroladon pri la neceso savi la popolan kulturon kaj kiel ĝin kunigi al la estonta. Poste mi staras ĉe aŭtobusa stacio kun aliaj geviroj de nia socio. Iom flanke staras ebriulo, skermas per la manoj kaj sputas insultojn kaj atakkriojn al la ŝildoj pri nerompebla amikeco kaj pri nia vojo antaŭen sub la gvido de la kompartio. La pluvo tiujn enskribaĵojn lavas el vid-al-vida palisaro. Nia malgranda socio eniras kun malpezig-antaj animoj aŭtobuson kaj ni tiel celas al niaj hejmoj.

Vojo de la vero

Estas multaj vojoj, sur kiuj oni povas eskapi el la socio de timo. Sed eĉ ne unu estas universala, eĉ ne unu konvenas por ĉiuj. Estas la vojo de la eskapiĝo, kiu kondukas trans la limo, sed eĉ ne tia estas atingebla por ĉiu. Tio estas vojo, kiu vundas la animon de tiuj, kiuj restis, kaj de tiuj, kiuj foriris. Tiajn vundojn ni flegadas plejparte en kaŝejo. Kaj en niaj kapoj tiktakas absurda vizio, kiun elpensis iu popola ŝerculo, dirante dum la semajnoj de reglamentado de gradoj : "Ĉe la lasta grado ĉiuj foriros kaj la lasta persono estingos la lumon".

La plej irebla kaj ankaŭ la plej multe uzita vojo de eskapo el socio^{de} timo, estas en iro al privateco, al la fermita rondo familia, intimaj geamikoj, al ĝardenoj kaj kamparomoj, al societoj kaj kluboj, permesitaj de la ŝtato, kaj ankaŭ al ne tro kontrolataj rondetoj de motoristoj, naturamikoj, trampo, bestbredistoj, fiŝkaptantoj, kolektantoj de rarmono kaj ĉio cetera, en plu diversaj asocioj, en kiuj dum la jarkunveno oni devas solene danki al la ŝtata regantaro, kvankam malserioze, kaj estas devigata voĉdoni por iu senpaga laboro/brigado/ kaj pli poste oni povas sin okupi nur pri sia ŝatata hobbio aŭ komuna intereso. Sed absoluta plejmulto da civitanoj singarde evitas ĉi tiajn sferojn de normaleco kaj plue la konfrontiĝon kun ideoj kaj kun aktiveco, ĉar tiaj pensmoviĝoj kreas ian timon. Ili ne ŝatas aŭskulti pri la maljustaĵoj kaj pri la persekutadoj de aliuloj kaj estas inklinaj kredi, ke persekutitoj kaj forpelitoj estas memkulpindaj pro siaj malfeliĉoj. Ekzistas tamen multege da kaŝkonketoj, en kiuj per ioma feliĉo oni povas travivi normalan kaj en certa senco eĉ dignan vivon. La timo ne tiel humiligas, ĉar ni ĝin zorgeme evitas. Eĉ en la trankvileco oni povas atingi tion. Interna kristaneco kaj aliaj kredoj povas al iuj homoj liveri ian edenon en koroj. Liveros ĝin eĉ racio kaj skeptikema konscio pri la malkonsoliĝeblo en ĉi tiu mondo. En Ĉeĥoslovakio ni estas specialistoj por la elpensado de diversaj kaŝkonketoj. Iu filozofo havas eble brile ellaboritan teorion

pri tio, ke la homo estas animala specio kun stranga eraro elektita el la naturo. Kaj tuj li havas kaŝkonketon, kiu lin protektas antaŭ la devontigo, do antaŭ la timo. Maljuna viro, kiu pasigis sian vivon en sekureco, en trankvilo kaj silenta digno en ĉi politike kvereliganta lando, sciigis min kun certa fiereco la recepton por tia vivo.

Pli ol kvardek jarojn, ĉiuvespere, li aŭskultadis informojn kaj komentariojn el BBC. Neniam li havis iluziojn, kaj neniam li estis surprizita. Li sciis ĉiam antaŭ la eventoj, kio okazos kaj kion tiu aŭ alia reĝimo preparas. Kaj li tiel superruzis ĉiujn reĝimojn.

Tria kaj malplej irebla vojo, eĉ se tio aspektas kiel rakonto fabela, estas la vojo de la vero. Ne necesas forfuĝi el socio de timo, eblas rezisti. Homo povas decidiĝi malrespektadi regulojn, kreitajn de tia socio. Tio tamen ne liberigas lin el timo, sed tio estas timo de lia propra elekto. Tia ribelado estas kompreneble ja io alia. Li tiukaze rezistas al tia socio, ne nur pro tio, ke li ne konus la timon aŭ neglektus pri ĝoĝa vivo, sed simple pro tio, ke li trovas siajn kaŭzojn de kontraŭstaro kiel pli dignan alternativon de la homa ekzisto. Brilan analizon pri tia starpunkto verkis Vaclav Havel en sia eseo **"La forto de senpovuloj"**. Ĝuste tie troviĝas tiaj starpunktoj de la homa situacio, kiu el tio rezultas, kaj plie proksimigas al legantaro la plejmultecan atentigon. Ke vivi per la vero kaj fronti al timo estas nobla programo, kiu estas dispartigita en tri detale priskribitaj miljaroj je la daŭro de la homa komuneco, koncentras en si ĉiujn penadojn por la reala homeco. Se ekzistas entute iu supertempa vidpunkto por aprezi la homajn agojn en historio, kiuj estas komunaj por ĉiuj kulturoj de la Mondo, tiam al ili estas ligita la honoro por sentimeco kaj la senco por la vero. Ĉi tiun vidpunkton, eĉ se ĝi estus pure morala, ne eblas malatenti.

La programo por sentimeco kaj la obstinemo el rekonata vero havas tute aparte kaj altire unikan atenton, speciale en kaj el ĉeĥoslovaka, pola kaj soveta realeco. Tial, ke la vero estas facile distingebla en ĉi tiuj politikaj sistemoj, kiuj konstruis el mensogoj la fortikaĵojn por sia defendo. La vero estas malo de tio, kio troviĝas en ĵurnaloj, krom la antaŭvido pri la vetero, kiel oni rakontas en iu anekdoto. Eĉ ĝi estas nur verŝajna. Kuraĝo estas levi la manon por protesti, kiam ĉiuj konsentas pro la timo. En ĉi tiuj sistemoj ne necesas persisti en serĉado de vero aŭ peze cerbumadi pri tio en via propra kapo, ĉu tio estas la ververaj veroj, ĉar la ŝtata men-

sogo eĉ ne multe penadas por aspekti kiel la vero. Tiel la civitana vivo povas poste profiti en ĉi tiaj socioj de timo la ĉiutagan okazon fariĝi sentima.

Tio tute ne signifas, ke la programo por la civitana sentimeco kaj obstinemo el rekonata vero estas facile aplikebla kaj ĝenerala akceptebla. Male, tia programo estas postulema kaj malfacilega. Ĉar la tuta socio de timo estas tiel altsisteme ellaborita, por ke simila programo estu nerealigebla, eĉ se ĝi estus aplikata de la plimulto.

Decido por servi la veron maturiĝas en soleco. En silento kaj sen atestantoj. Nenia amasa eŭforio tiajn decidojn envivigos. Kontraŭe, la decidoj devas maturiĝi en pezega atmosfero de la komuna apatio. Estas necese aprezi la valorojn de la vivo kaj scii almenaŭ nomi ilin. En tiu senco la sentimeco estas firme ligita al klereco. Decidoj por voji al sentimeco ne estas ia paŝo al nekonata regiono. Ni ĉiuj scias, kio sekvas. Ĉar tiam la kuraĝaj agoj kaj nia pravigo flanke staras ekster la sekureco kaj trankvilo, laboro kaj materia sekureco, familio kaj normala estonteco de niaj infanoj, en forpuŝiĝeco, publikaj kalumnioj kaj dekoj da aliaj maljustaĵoj, kiujn plej bone konas tiuj, kiuj jam por tio decidiĝis. Kaj kian rekompencan decidulo akiras, tio estas nur alia kor-edeno, facile eldubebla dum la sekvo de la ordinara vivo, submetita al laciĝo, malsanoj kaj la homaj malfortecoj.

Ĝuste pro tio el tialaj decidiĝoj elkreskis en Orienta Eŭropo vaste spiritpensigaj movadoj, kiujn mi ĉiam hezitas nomi: la disidenteco, ĉar en la hodiaŭo ili estas neapartigeblaj de la eŭropa kulturo. Tiuj movadoj kompreneble ne aboligis la sociojn de timo, nur heredis el ili. Homoj, kiuj dediĉis siajn vivojn al disvastigo de veroj kaj restis kiel kuraĝaj civitanoj, verŝajne venkis super si mem pli ol super la socio de timo.

Atentigo al problemoj de plimulto

En Ĉeĥoslovakio probable neniu dubas pri la socia senco de la dramecaj momentoj, kiujn akompanas la provoj por apliki veron kaj civitanan kuraĝon. Oni scias pli ol sufiĉe, en kian abismon de humileco kaj en socian degradadon, dum ferme rektaj konfrontadoj, la potenco enĵetas la homon.

Se tamen aperis diskutoj en socio de Ĉarto pri la kuraĝo kaj la senco de la plej dramecaj konfliktoj kun la potenco, tiam la ĉefa kaŭzo, krom iuj malkompreniĝoj, estis la longtempe maturiĝanta konvinko pri la limoj, kiujn starigis socia realeco bare al vojo de ĉia morala alvoko, eĉ se ĝi estus apogata per pluraj miloj da homaj viktimoj. Tia limo estus

gardata, eĉ se simila oferagado vojus al pli drameca maniero.

Dubo pri la efiko de morala alvoko, eĉ de morala ekzemplo estas utila. Ĉar ĝi fakte turnas la rigardon al la problemoj de plimulto, kie superregas ĉefe interesoj : ekonomia kaj socia. Sed preskaŭ nula - al aŭtentika. Tia dubo nin devigas esplori atingojn de tiu plejparte ekzistad-interpreta lukto kontraŭ la timo, kaj serĉi la eblon por ĝia disvastigado. Kaj tiaj duboj denove starigas en la antaŭon, la elementan demandon, ĉu ĉio kio okazas en "disidentaj movadoj", devas resti kaŝe gardata en tiaj movadoj, aŭ nepre penetri en la tutan socion de timo.

Konsideroj ĉerpitaj el tiaj duboj povas esti kelkfoje eĉ reale malagrablaj. Same realaj konsideroj pri braveco, ekzemple, atentigas la penson pri la vasta socio ; en ĝi vivas ankaŭ tiuj, kiuj ne trapasos la ekzistadan revolucion, ĉar ili havas ordinare aliajn zorgojn. Sed tio ne signifas, ke ili mal-sentos la homan nedignon pro sia pozicio.

El ĉi tia punkto komencas disvolviĝi pensoj, kiuj troviĝas en alispecaj vicoj de graveco, do, vole-nevole pensoj pri la plej urĝaj problemoj de la plimulto.

Konsideroj, serĉantaj la elirejon el ekonomia mezvaloro, en kiu troviĝas Ĉeĥoslovakio kaj kiu estas profunda kaŭzo de nacia malkontento kaj samtiel en teknologia subrangeco. Konsideroj, serĉantaj la elirejon el krizo de efektivado, fiktiv-prezaj rilatoj, mankoj energiaj kaj finfine el krizo de nacia laborefiko, kiu estas fonto de disvastigita eksento de nacia malgraveco. Estas kompreneble ankaŭ aliaj problemoj, kiuj profunde influas la vivnivelon de la simpla vivo kaj la tuton de nacia esto.

Enfiltriĝas laborproblemoj, problemoj de la persona valorigo en la rigida strukturo, kiu kondamnas la plimulton al pasiveco, problemoj de provizado kaj servoj, kiuj kaŭzas, ke la homa energio elĉerpiĝas per la serĉado de varoj. Estas problemoj naciaj kaj de naciecaj malplimultoj, problemoj religiaj, problemoj de vasta korupto kaj entute koncepto de la publika vivo.

Ĉe la konsidero importita sur ĉi tiu kampo estas kompreneble malpli da spaco por la morala rigoreco. Estas permesite taksu la efekton de la morala gesto kaj la efekton de kompromiso. Sur ĉi tiu kampo oni povas reale aprezi la homan normalecon nekripligitan per la **timo**, eĉ prudentan kaj tenatan en sekreto, aŭ la honestan laboron, ĉar ĝi en tia maniero estas kvazaŭa ribelo kontraŭ la sistemo, kiu eldevigas por si mem de sia subularo la ruzecon kaj grandbuŝajn gestojn.

En ĉi tiu koncepto dum la luktado kontraŭ la **timo**, la

vero havas multe pli da aliancanoj ol permesus enrigardo el loko de ekzistanta revolucio. Al ili apartenas ĉiuj, kiuj fine komprenis la mensogecon de ideologia fasado kaj de tiuj, kiuj supervenkis la pensigeman spasmon. En senmoviĝeco tenas ilin nur la **timo**. Ili agadas reflekse kaj ne enpuŝas la manon al fajro, ĉar ili scias, ke ĝi brulvundiĝus. La politika potenco konas bone tiujn refleksajn kondutojn kaj en ĉiuj strategiaj lokoj zorgas pri tiaj fajretoj, kiuj brulvundas. La brulvundoj estas doloraj kaj malbone resaniĝas. Multaj homoj ne montras ilin kaj kaŝas ilin sub la vestaĵoj. Mi ne scias, kial pro tiu timo per la bruligo ne estus la plej indulgemaj ĝuste tiuj, kiuj la brulvundojn konscie riskas kaj proprasperte scias pri tiaj doloroj.

Lukto kontraŭ la timo sekvas eĉ en la ĉiutageco. Ĉe realista koncepto de tia lukto estas aliancano de vero eĉ fiktiva viro, kiu ĉe partia kunveno reliefigos, eĉ ne pensante pri tio, ke li defendos la veron nur en naiva kredo pri la senpunteco de honestaj intencoj ; li malkovros iom da hipokriteco, kiun li ne konas per la propra praktiko. Sur la kampo de tiaj alianciĝoj estas eĉ racia paŝo de registaro aŭ esprimo de grandanimeco flanke de ŝtatoŝefoj mem ; mi ne rememoras pri unu trafa ekzemplo. **Timo** ne estas eterna, ĝia konservado eĉ lacigas, precipe kiam la ideologio, kiu tiun timon subtenas jam de longa tempo, perdis objektivan sencon. Eĉ la socio de timo estas forigebla. Per ekkono kontrolebla per spertoj kaj kondutoj de la eŭropsociaj strukturoj, nuligeblo el tio rezultas. En la historia tujo, al kiu kondukas la socia leĝo, sentimeco ĉesigos la rolon de la persona elekto kaj vero kiel aventuro de la nuna socio. Sentimeco estos neevitebla kaj kun la vero ĝi kreas iun antaŭkondiĉon por supervenki la stagnadon de la tutnacia estiĝo, por paŝo al plua ŝtupo de civilizacia evoluo, por forkonduki tiujn danĝerojn, kiujn civilizacia evoluo alproksimigas kaj kompreneble eĉ por la savo de la Paco, kiu estas endanĝerigata ankaŭ nur per la timo, fondita sur la klerigaj mensogoj de ideologio.

Mi supozas, ke ni tiun momenton de ŝanĝo facile rekonos. Ni iros vespere al nia eksamiko kaj li sen timo malfermos la pordon, ni promenados kun aliaj geamikoj kaj ne plu serĉos la kaŝtruon, kiun ni enirus, kaj brulvundoj sur nia haŭto komencos resaniĝi.

Kaŝkonketo : por ke neeŭropanoj pli bone komprenu la signifon, oni diras :

"vivi kiel heliko en sia konketo". (La trad.)

KELKAJ NOTOJ

Arnold Emanuel (1800 - 1869). Unu el la gvidantoj de ĉeĥaj rad. demokratoj.

Brava soldato Ŝvejk, satira romano kontraŭmilitisma de ĉeĥa verkisto Hašek Jaroslav (1883 - 1923). Ĝi estis ankaŭ tradukita kaj eldonita fare de SAT.

21-a de aŭgusto 1968 : tago de agreso kontraŭ Ĉeĥoslovakio, preparita en Moskvo.

Ĉarto 77. Libera ligilo de ĉeĥoslovakaj disidentoj aŭ ne, penadantaj por ke la Homaj rajtoj estu aplikataj.

Frič Josef Václav (1829 - 1891). Ĉeĥa politikisto, verkisto kaj ĵurnalisto.

Havel Václav. Nuntempa ĉeĥa verkisto senĉese persekutata, nur pro liberaj opinioj. Aganto de Ĉarto 77.

Havlíček Borovský Karel (1821 - 1856). Ĉeĥa ĵurnalisto kaj politikisto, kiu luktis kontraŭ la absolutismo kaj ĝia obskurantismo. Li estis devigata vivi en ekzilejo de Brixen (Germanio). Nialingve aperis : La bapto de caro Vladimír (Kanariaj Insuloj - 1953).

Hochhut Rolf. Germana verkisto nask. 1.4.1931 en Eschwege. Lia unua dram-verko : La reprezentanto (Stellvertreter, 1963).

Jaĥimovaj barakoj. Urbo Jáchymov troviĝas en Ĉeĥio (ĉirkaŭ 5000 loĝantoj). Tie ekzistis la punlaborejoj de ĉeĥaj stalinanoj.

Konstanco. Germana urbo. En ĝi en j. 1415 estis mortbruligita la ĉeĥa predikanto kaj reformisto de katolikismo Johano Hus (1369 - 1415).

Vidu : Konstanca ŝtiparo.

Masaryk Tomáš Garrigue. Ĉeĥa laboristdevena Ph.Dr. de Karla universitato en Prago, kiu fariĝis la unua prezidento de Ĉeĥoslovaka respubliko. Liaj verkoj estis dumilite malpermesitaj kaj denove post renverso de demokratio en j. 1948 fare de Komunistoj - ĉefe pro liaj demokratiaj kaj humanismaj idealoj, kiuj svarmas en lia verkaro.

Palacký František (1798 - 1876). Ĉeĥa historiisto, politikisto kaj kultura aganto.

Rudé právo. Oficiala organo-ĵurnalo de ĉeĥaj komunistoj.

Sabina Karel (1813 - 1877). Radikaldemokrata politikisto, publicisto, literatura kritikisto kaj verkisto. Laŭdire kunlaboris sekrete kun aŭstraj policanoj.

Slovaka respubliko proklamita 14.3.1939, finiĝis en j. 1945. Dum la dua mondmilito kunlaboris kun Germanio.

Tatro. Nomo de ĉeĥa aŭtomobilo. Ankaŭ tiel nomiĝas montaroj de la norda Slovakio kaj ankaŭ en suda Pollando. La plej alta kulmino 2655 m. (Tatroj).

La eldonprogramo de SAT-Broŝurservo ekde 1986

Ĉiujare, nia Servo eldonas plurajn **novajn** broŝurojn, reeldonas elĉerp-
itajn tekstojn, plu liveradante el pli ol 130 jam publikigitaj titoloj.
Tiom pro la amplekso, la aspekto, kiom pro la graveco de la enhavo,
temas ja pli pri **libretoj** ol pri tiuj modestaj publikigaĵoj, kiujn
oni kutime nomas "broŝuroj". Jen la programo ekde 1986 :

* **PENSOJ DE PASKALO**

Temas pri ekstraktoj el la franca originalo. La traduk-
into, VALO, "flankelasis la partojn kun teologia aŭ pure
religia enhavo, ankaŭ kelkajn fake filozofiajn, elektante
tiujn kun pli ĝenerala signifo". Tiu konservita ekstrakt-
aro estas certe tio, kion povas ignori neniu kulturama
homo.

Aperos en marto '86. Prezo : 15 FF

* **VARSOVIO 1887**

Aŭtoro : A. LOPEZ LUNA. Jen facile legebla, romanig-
ita biografio de ZAMENHOF. Enkonduko de Ergoto de
Bonaero. Ĝi estas bonvena ankaŭ por komencantoj.

Aperos en aprilo '86. Prezo : 12 FF

* **NACIISMO**

Reeldono de la fama verketo de E. LANTI, klasikaĵo
en la laborista E-movado. "La naciismo neniel estas
pravigebla de la saĝo. Ni ŝatus, ke la leganto akiru tiun
firman opinion ĉe la finleĝo de ĉi tiu studo".

Aperos en junio '86. Prezo : 12 FF

* **ESPERANTO PER INTER-METODO**

Aŭtoro : Ant. SLANINA. "INTER-Metodo" estas inter-
nacie uzebla kurslibro, kiu kunigas la avantaĝojn de la
rekta metodo kaj tiujn de la t.n. gramatika. Ĝi sin
turnas al ĉiuaĝaj lernantoj kaj ebligas asimili la nociojn
nepre sciendajn por poste uzi senpere kaj profite PIV
kaj PAG. Kun multaj ekzemploj kaj ilustraĵoj.

Aperos fine de 1986. Prezo : ĉ. 35 FF

* **FILOZOFIO ZOOLOGIA de LAMARK.**

Duonjarcenton antaŭ Darvino, LAMARK komprenis, ke
la specioj devenas unuj de aliaj per longdaŭraj transform-
iĝoj...

Aperos komence de 1987. Prezo ne fiksita.

De nun la novaĵoj estas eldonataj en limigitaj kvantoj. Interesatoj
prefere **abonu** , se ili deziras ne maltrafi elĉerpiĝontajn broŝurojn.
(minimume 100 FF-provizo rajtigas je 20%-rabato). Ĝiri al :

Cercle amical esp. agenais, pĉk : 3371 74 M Bordeaux.

EN LA SAMA SERIO :

- La Aperoj de Ahasvero (Han Riner)
Alvokoj al la homa konscienco (APJR)
Argentina novelaro
Bazoj de Anarkiismo (Balkanski)
Ĉu socialismo konstruiĝas en Sovetio? (Lanti)
Kiel diri...? (Lentaigne)
Elekto de tekstoj de Bakunin
Por ekologia socio (Murray Bookchin)
Etiko I (Kropotkin)
Tekstoj de Krishnamurti
Jaro 2000 (Henri Muller)
La Kvina Evangelio (Han Riner)
Verkoj de Valo
Lingvaj anguloj (Baronnet)
La Mondo ne havas Atendejon (Dekker)
Memvola servuto (La Boétie)
Mia vivo. Artikolaro. Poemaro (Bartelmes)
Naciismo kaj esperantismo (Aarse)
Nia individuismo (E. Armand)
Prelegoj de Polak
La nova paradigmo en psikologio (Feldman Gonzalez)
Proverbaro Franca/Esperanta (Bourgois)
Politika neperforto (M.A.N.)
Tekstoj de Kropotkin
Sveda novelaro
Sindikatismo - Sovetoj (Pannekoek)
Tiel diru ! (Lentaigne)
La Turo de l' Popoloj (Han Riner)
Ĉu ni vere helpas la trian mondon ? (Roberts)
Veraj interparoladoj de Sokrato (Han Riner)
El Verkoj de Lanti (3 volumoj)
Vortoj de Kamarado E. Lanti
El verkoj de Leo Tolstoj
kaj aliaj...

Detala listo kun specimeno de la revuo "Laûte!"
ĉe : Cercle amical esp. agenais
F 47340 Laroque Timbaut
kontraŭ 1 irpk.